

AGNIESZKA BURCHACKA

ORCID: 0000-0002-2334-6448

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

Jak motywować rodzica do pracy z dzieckiem?

Abstract: How to Motivate a Parent to Work with a Child?

Each specialist (child therapist) in his professional work has certainly encountered a lack of motivation to work on the part of the parent. The caregiver's lack of motivation and willingness to work particularly bothers a speech therapist at work. How can the therapy be supported based on cooperation with the parent?

In this article, I will try to suggest what can contribute to better parental motivation, and thus more effective speech therapy work. In the text, I present research on the self-evaluation of parents in working with children. The publication also includes proprietary motivational tables, which may provide additional support in the work of a parent with a child and communication between the speech therapist and the child.

Keywords: parent's motivation, motivational tables, mindfulness

Słowa kluczowe: motywacja rodzica, tabele motywacyjne, uważność

Niezmiernie ważne w terapii logopedycznej jest prowadzenie systematycznych i intensywnych ćwiczeń. Ze względu na ograniczenia czasowe i coraz większą liczbę pacjentów logopedzi nie są w stanie kontrolować postępów uczniów częściej niż raz w tygodniu. W większości wypadków niemożliwe jest też codzienne spotkanie się logopedy z dzieckiem na ćwiczenia. Dlatego istotną rolę w terapii logopedycznej powinni odgrywać rodzice, którzy najlepiej znają swoje dziecko i przebywają z nim najdłużej. I — paradoksalnie — to właśnie rodzicom ćwiczyć z dzieckiem najtrudniej. Dlaczego?

Rodzice są bezsprzecznie dla dziecka autorytetem, ale dzieci — szczególnie małe — oczekują od nich miłości, zabawy, wspólnego spędzania wolnego czasu, wolą widzieć w nich kompanów do wspólnych zabaw, a nie partnerów do wykonywania obowiązków.

W jaki sposób przekonać dziecko do pracy z rodzicem w domu? A może raczej — w jaki sposób przekonać rodzica, że potrafi wziąć na swoje barki codzienną pracę z dzieckiem?

W jaki sposób zmotywować rodzica do pracy z dzieckiem, nie zapominając, że właśnie motywacja jest kluczem do sukcesu?

Motywacja jest jednym z głównych elementów decydujących o efektywności działania każdego człowieka. Można nazwać ją pewnym stymulatorem rodzącym w każdym z nas potrzebę wykonania określonego zadania. Daje ona siłę do działania oraz decyduje o wytrwałości i intensywności wysiłków, do jakich zdolna jest każda osoba, by zrealizować swe zamierzenia (Berny, Leśniewski, Górski, 2012, s. 80).

Bez odpowiedniej motywacji rodzica nie będzie szybkich efektów terapii logopedycznej.

Badanie

Biorąc pod uwagę postawione wyżej pytania, przeprowadziłam badanie ankietowe. Badaniu poddani zostali rodzice dzieci uczęszczających na terapię logopedyczną w roku szkolnym 2020/2021¹. Próba składała się z 20 rodziców. 100% respondentek stanowiły matki. Wszystkie badane dzieci należały do rodzin pełnych. Wiek dzieci oscylował między 5 a 7 r.ż. Kwestionariusz obejmował cztery pytania. Uczestników poproszono o podanie w skali 1 do 6, w jakim stopniu zgadzają się ze stwierdzeniami odnoszącymi się do motywacji i zaangażowania w pracę z dzieckiem; wzorem ocen szkolnych 1 oznacza najniższą, a 6 — najwyższą liczbę/ocenę (por. Schaedel, Deslandes, Eshet, [data?]).

W punkcie 1 zapytano o zaangażowanie rodziców w indywidualną pracę z dzieckiem w domu w zakresie ćwiczeń logopedycznych. W punkcie 3 zapytano o zaangażowanie rodziców w pracy z dzieckiem w zakresie pomocy w wykonywaniu pracy domowej. W punkcie 3 zapytano o częstotliwość wykonywania ćwiczeń logopedycznych w domu. Pytanie zawarte w punkcie 4 dotyczyło określenia skuteczności ćwiczeń wykonywanych w domu w obecności rodzica.

Wyniki

Zebrane wyniki przedstawiono w tabeli 1. Zaprezentowano w niej cztery analizowane punkty oraz częstotliwość wyboru konkretnej oceny.

Analizując wyniki w punkcie 1, w którym badano zaangażowanie rodzica w indywidualną pracę z dzieckiem w domu w zakresie ćwiczeń logopedycznych, najczęściej (7 ×) wybierano ocenę 4. Najrzadziej ocenę najniższą — 1; ten wybór padł tylko raz. Średnia ocen wystawionych przez matki w punkcie 1 bada-

¹ Próba objęto rodziców dzieci uczęszczających w roku szkolnym 2020/2021 na terapię logopedyczną prowadzoną przez logopedę Agnieszkę Burchacką.

Tabela 1.

Punkt	{Tu dodać nagłówek kolumny]	Częstotliwość wyboru					
		oceny 1	oceny 2	oceny 3	oceny 4	oceny 5	oceny 6
1	Zaangażowanie rodzica w indywidualną pracę z dzieckiem w domu w zakresie ćwiczeń logopedycznych	1	2	3	7	3	4
2	Zaangażowanie rodzica do pracy z dzieckiem w zakresie pomocy w wykonywaniu pracy domowej	0	2	5	3	4	6
3	Częstotliwość wykonywania ćwiczeń logopedycznych w domu	1	3	5	4	4	3
4	Skuteczność ćwiczeń wykonywanych w domu w obecności rodzica	1	2	5	4	5	3

Opracowanie własne na podstawie badań przeprowadzonych w kwietniu 2021 r.

nia wyniosła 4,05, co oznacza, że ankietowani rodzice dobrze oceniają swoje zaangażowanie w indywidualną pracę z dzieckiem w domu w zakresie ćwiczeń logopedycznych.

Analizując wyniki w punkcie 2, w którym badano zaangażowanie rodzica w pracę z dzieckiem w zakresie pomocy w wykonywaniu pracy domowej, można dojść do wniosku, że poddawani ankiecie rodzice oceniają swoje działania w wymienionym zakresie lepiej niż dobrze. Średnia ocen wyniosła w tym przypadku 4,35. Najczęściej przyznawano sobie ocenę 6, ani razu nie wybrano oceny 1.

W punkcie 3 badano ocenę własną rodzica w zakresie częstotliwości ćwiczeń logopedycznych wykonywanych w domu. Średnia ocen wyniosła w tym przypadku 3,8. Najczęściej wybór padał na ocenę 3, tylko raz wybrano ocenę 1.

W punkcie 4 badano skuteczność ćwiczeń wykonywanych w domu w towarzystwie rodzica z jego punktu widzenia. Średnia ocen wystawionych przez osoby badane wyniosła 3,95. Po pięć osób wybrało ocenę 3 i 5, tylko jedna zdecydowała się wystawić 1.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, najlepiej w ocenie rodziców pracujących z dziećmi wypadł punkt dotyczący zaangażowania w pracę z dzieckiem w zakresie pomocy w wykonywaniu pracy domowej. Wynikać może to z tego, że rodzicom łatwiej jest wykonywać z dzieckiem pracę zadaną przez nauczyciela. Wyniki działań dziecka w domu będą bowiem zweryfikowane kolejnego dnia

w przedszkolu/szkole. Można sądzić, że właśnie sprawdzenie pracy domowej przez nauczyciela stanowi w tym przypadku motywację do większego zaangażowania się rodzica w pomoc dziecku.

Najniższe oceny respondentki wystawiły w punkcie 3, w którym badano ocenę własną rodzica co do częstotliwości wykonywania ćwiczeń logopedycznych w domu. Być może bierze się to stąd, że zajęcia logopedyczne nie są zajęciami obowiązkowymi, więc dziecko nie otrzymuje ocen, a praca rodzica w domu ze względu na cotygodniowy tryb prowadzenia zajęć i nierzadko zbyt mało czasu na kontakt z rodzicem nie zawsze jest sprawdzana. Wyniki badań sugerowałyby położenie jeszcze większego nacisku na sprawdzanie prac domowych i dokładniejszą weryfikację pracy rodziców przez logopedę.

Może się wydać interesujące, że badani rodzice tylko trzy razy w całym badaniu ankietowym postawili ocenę 1. Ocenę najwyższą (6) wystawiono w poszczególnych punktach 16 razy. Średnia ocen wyniosła 4,03. To dowód na to, że rodzice swoje działania postrzegają pozytywnie, choć przy analizie indywidualnych przypadków postawy te nie są aż tak optymistyczne.

Należy mieć na względzie, że:

Wynik określonego zachowania ma wartość motywacyjną specyficzną dla danej osoby. Wartość, określana przez daną osobę, nie jest obiektywną cechą samego wyniku, w danej sytuacji jest ona różna dla różnych osób (Berny, Leśniewski, Górski, 2012, s. 87).

Uzyskane wyniki zależą zatem od danej sytuacji i osoby. Być może powtórzenie wyników w innych okolicznościach (po kilku miesiącach terapii) dałoby nieco odmienny obraz.

Pamiętać należy jeszcze, że istotny w badaniu był wiek dzieci. Zdecydowanie lepszą motywację do pracy wykazywali rodzice dzieci młodszych, co może wynikać z tego, że dopiero rozpoczęli oni trudną terapię logopedyczną.

Z uwagi na kierunek analiz istotne wydają się powtarzające wypowiedzi rodziców, mówiące o tym, że czasami to dziecku brakuje motywacji do pracy.

Wszystkie matki miały jednak świadomość, że dziecko nie może zostać pozostawione w terapii samemu sobie: „Dziecko nigdy nie jest samo w terapii. Razem z nim zawsze jest rodzic/opiekun. Nie pozwól, aby czuł się on tylko osobą dowożącą na zajęcia, która przywozi i odbiera dziecko. Włącz go w terapię, zaangażuj, zachęć do pracy najdrobniejszymi sukcesami. Bo terapia logopedyczna to związek między terapeutą, pacjentem a rodzicem” — radzi neurologopeda Magdalena Rybka (<https://logopedarybka.pl/wspolpraca-z-rodzicami>) i nie sposób się z nią nie zgodzić.

Wieloletnia praca logopedy uświadomiła mi, że nie wystarczy chęć współpracy ze strony rodzica. Ważne jest, szczególnie w przypadku dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, by rodzic nie tylko skupiał się na codziennym wykonywaniu z dzieckiem zaleconych ćwiczeń. Niezwykle ważne jest, by rodzic był

obecny podczas pracy terapeuty z dzieckiem. Dostrzegam ogromną potrzebę uważności w takim działaniu, gdyż sporo rodziców o tym właśnie zdaje się zapominać. Terapeuta wie, że czas spędzony z dzieckiem czynnie, z obecnością rodzica, jest niezwykle cenny, rozwijający i buduje wzajemne relacje.

Jak podkreśla Joanna Łukasiewicz-Wieleba (2018, s. 337), warunkiem skuteczności działań jest chęć rodziców angażowania się w życie dziecka, lecz także ich dyspozycyjność, gotowość do poświęcania czasu i zasoby materialne.

Czynne włączenie rodzica w terapię jest niewątpliwym sukcesem. Sukcesu nie będzie, jeśli rodzic nie znajdzie w ciągu dnia czasu dla swojego dziecka. Nie bez powodu przywołam w tym miejscu słowo **UWAŻNOŚĆ**, gdyż w moim przekonaniu brak uważności stanowi w wielu wypadkach o niepowodzeniu terapii.

Uważność rozumiana jako pełnia obecności:

Jest to otwarte i przyjazne nastawienie, z którym podchodzimy do próby zrozumienia tego, co się dzieje w dane chwili, bez osądzania czy negowania, nie pozwalając też, by pochłonął nas zgiełk otoczenia. To nie tyle myśleć o tym, co się dzieje w danej chwili, ile być w tej chwili tu i teraz (tamże).

Jeśli rodzic będzie uważny, będzie umiał całym sobą zaangażować się w domowe ćwiczenia artykulacyjne czy powtarzanie zadanych wyrazów, z pewnością zapracuje na sukces. Któż inny bowiem zna tak dobrze swoje dziecko? To właśnie rodzic wie, w jaki sposób dotrzeć do swojej pociechy. Zna swoje dziecko, jego ulubione zabawy, zabawki, przy pomocy których można by prowadzić domową terapię. Na nic jednak ta cenna wiedza, jeżeli zabraknie uważności. Jeżeli ćwiczenia będą wykonywane „przy okazji, między jedną rozmową telefoniczną a drugą”, z pewnością nie przyniosą zamierzonego efektu. Bycie uważnym w relacji rodzic–dziecko jest na pewno nie jedynym, ale jednym z kilku kluczy do sukcesu.

Należy pamiętać, że:

Motywacja nie jest nam dana. Trzeba ją wypracowywać. Nie jest zmuszaniem dziecka do działania. Raczej szukaniem obszarów, w których dziecko chce działać samo. Nie sprawi, że dziecko będzie umiało poradzić sobie z zadaniem, ale może spowodować, że będzie chciało próbować i rozwijać swoje umiejętności. I najważniejsze: brak motywacji nie jest winą dziecka (<https://portal.librus.pl/szkola/artykuly/jak-rozmawiac-z-rodzicami-o-motywowaniu-dzieci>).

O kolejnym „kluczu”, innej podpowiedzi, w jaki sposób zmotywować rodzica do pracy logopedycznej przeczytać można w artykule wspomnianej M. Rybki. Neurologopedka porady dla rodziców zebrała w kilku punktach. W jednym z nich pisze o regularnym załączaniu kart ćwiczeń czy wpisach do zeszytu, który dziecko przynosi na zajęcia. Jej zdaniem: „To drobna pomoc, a motywuje do pracy w domu i pomaga rodzicom tworzyć samodzielnie ćwiczenia na tej bazie” (<https://logopedarybka.pl/wspolpraca-z-rodzicami/>).

Z mojego wieloletniego doświadczenia wynika jednak, że zeszyty jednak nie zawsze się sprawdzają. Wielokrotnie zdarzało się, że rodzice po prostu zapominali zabrać je na zajęcia. Dobrym zamiennikiem zeszytu okazała się teczka, do której rodzice wraz z dzieckiem chowają materiały, ćwiczenia, które otrzymują ode mnie podczas zajęć. Nawet jeśli zapomną o teczce, otrzymane karty pracy mogą schować do teczki po powrocie z zajęć.

Dodatkową pomocą może być kontakt przez mailowy. Wiadomość e-mail pomoże rodzicom rozwiązać problem szybciej, jeszcze przed kolejnymi zajęciami logopedycznymi (tamże). Oczywiście można także skorzystać z komunikatorów społecznościowych. Ostatnia forma kontaktu staje się z roku na rok coraz popularniejsza. Jest zdecydowanie szybsza, choć bardziej absorbująca dla specjalisty. Kontakt telefoniczny, mailowy czy kontakt przez portale społecznościowe rodzica i terapeuty bez wątpienia przyczynia się do lepszej wymiany doświadczeń.

Należy mieć na uwadze, że kontakty między rodzicami a terapeutami pomogą w zbudowaniu bliższej relacji. Zbudowanie wzajemnego zaufania z pewnością poprawi relacje na linii logopeda–rodzic, ale i przyczyni się do wypracowania u rodzica większej motywacji do pracy z dzieckiem.

Należy nie tylko wymagać od rodzica wykonywania z dzieckiem regularnych ćwiczeń, ale także pochwały za ich poprawne wykonywanie.

Sukcesy oczywiście cieszą, ale porażki w pracy z dziećmi również się zdarzają. To bardzo trudny moment, kiedy rodzic czuje, że nie sprostał zadaniu i np. utrwalona głoska „sz” nie brzmi właściwie. W tym aspekcie bardzo ważne jest regularne czuwanie nad pracą rodzica i motywowanie go do dalszej wyężonej pracy.

Należy podkreślić, że silnie motywowani ludzie zawsze dążą do jasno sprecyzowanych celów. Mogą się oni motywować samodzielnie, jednak większość z nich potrzebuje w mniejszym lub większym stopniu motywacji z zewnątrz (tamże).

Możemy zmotywować rodzica systematycznymi wpisami do wcześniej przygotowanej tabeli (por. tabelę 2).

Rodzic powinien regularnie wypełniać wiersze tabeli, wówczas widoczne będą postępy w pracy z dzieckiem. Zaprezentowanie tabeli logopedzie i wspólna dyskusja na temat wykonywanych ćwiczeń domowych utwierdzą rodzica w przeświadczeniu o prawidłowej realizacji założonych celów. Jeśli okaże się, że popełnił błąd, będzie mógł go naprawić na podstawie konsultacji z logopedą. Dzięki rozmowom stanie się równorzędnym partnerem, co wzmocni jego poczucie wartości i zachęci do działania. Wpisywanie aktywności do tabeli będzie również motywacją do regularnej pracy.

Motywacja to proces psychicznej regulacji, od którego zależy kierunek ludzkich czynności oraz ilość energii, jaką na realizację danego kierunku człowiek jest gotów poświęcić. Tak więc mo-

Tabela 2. Tabela aktywności rodzica

Data	Wykonana aktywność	Czas wykonywanej aktywności	Uwagi
	[Rodzic wpisuje np. ćwiczenia języka, klaskanie itd.]		[Rodzic może odnotować pozytywne, ale i negatywne aspekty wykonanej pracy]

Opracowanie własne.

Tabela 3. Tabela motywacyjna

Data	Ćwiczenia języka	Ćwiczenia warg	Ćwiczenia podniebienia miękkiego	Zabawy słuchowe	Ćwiczenia motoryki małej	Ćwiczenia motoryki dużej

Opracowanie własne.

Tabela 4. Tabela motywacyjna

Data	Ćwiczenia języka — przyklejanie języka do podniebienia	Ćwiczenia języka — klaskanie	Ćwiczenia języka — liczenie zębów językiem	Ćwiczenia warg — parskanie	Ćwiczenia warg — przytrzymywanie wargami szpatułki	Ćwiczenia warg — przesyłanie „buziaczków”

Opracowanie własne.

tywacja to proces wewnętrzny, warunkujący dążenie ku określonym celom (Berny, Leśniewski, Górski, 2012, s. 86).

Tabela motywacyjna może przybrać jeszcze inną formę. Może być zachętą do wykonywania konkretnych ćwiczeń z dzieckiem. W tym przypadku logopeda nie wymaga od rodzica kreatywności i wykonywania ćwiczeń logopedycznych, tylko dokładnie je precyzuje. Oczywiście załącznikiem, uzupełnieniem tabeli (por. tabelę 3) może być zbiór poszczególnych ćwiczeń, podany wcześniej przez specjalistę.

Trzecim rodzajem tabeli motywacyjnej może być tabela jeszcze bardziej uszczegółowiona (por. tabelę 4)

W tabeli 4 wyszczególnione są konkretne ćwiczenia, które powinien rodzic wykonywać z dzieckiem. Wystarczy, że zaznaczy przy nich krzyżyk, a będzie to sygnał dla logopedy, że zadanie zostało wykonane.

„U konkretnej osoby jest ona [motywacja] zmienna w czasie i przestrzeni, nikt nie stworzył jak dotąd i nie stworzy recepty na skuteczne motywowanie — taka recepta nie istnieje” (s. 79). Nie każdego rodzica zaabsorbują forma pracy wsparta tabelami motywacyjnymi. Dlatego dodatkowym (choć mało popularnym i rzadko artykułowanym) argumentem, przemawiającym za pracą rodzica w domu, będzie kwestia finansowa. Potrzebna jest szczerą rozmowa z rodzicem i przekonanie go, że regularne ćwiczenia z dzieckiem przyspieszą terapię, a co za tym idzie — spowodują sporą oszczędność w rodzinnym budżecie.

Przy okazji rozważania tematu motywacji należy pamiętać, że:

[...] rodzice wychowują swoje dzieci, nie tylko mówiąc im, co mają robić, ale przede wszystkim przykładem swojego zachowania. Rodzice mają ogromny wpływ na rozwój dziecka, ponieważ stwarzają mu warunki do zebrania niezbędnych doświadczeń życiowych (Baran, 2011, s. 143).

Nie możemy również pominąć w tym miejscu rodziców, których cechuje nadopiekuńczość:

[...] rodzicielskim zadaniem jest zachęcanie dziecka do samodzielności i odpowiedzialności. Można to osiągnąć poprzez pozwalanie mu na wyrażanie swojego zdania, a kiedy to możliwe i bezpieczne — również decydowania o sprawach, które go dotyczą. Zachęcanie do samodzielności nie oznacza przyzwolenia na robienie wszystkiego przez dziecko. Polega to raczej na wycofywaniu nadopiekuńczości rodzica, czyli wyręczania dziecka z odpowiedzialności za coś, co może zrobić samo. Rodzic powinien powtarzać: „spróbuj to zrobić samemu”, „stój na własnych nogach”, „podejmij decyzje samemu”. Intencją jest miłość do dzieci, a nie unikanie opieki i odpowiedzialności za nie (s. 148).

Pracę nad motywacją rodzicielską trzeba rozsądnie przemyśleć i zaplanować. Należy pamiętać o empatii i podejściu psychologicznym, nie na każdego rodzica zadziałają bowiem te same metody pracy. Warto popracować nad metodami, ale i podchodzić do nich elastycznie. W przypadku, jeśli jedna się nie sprawdza, zacząć testować kolejną.

Mam nadzieję, że moje rozmyślenia staną się cenną wskazówką do dalszej pracy nad wspólnym pokonywaniem problemów z motywacją rodziców w pracy nad wymową u dzieci.

Bibliografia

- Baran, D. (2011). *Szkola dla rodziców — trwająca całe życie nauka dialogu z dziećmi*. W: B. Szluz, W. Walc (red.), *Rodzina. Szkoła. Środowisko lokalne*. Rzeszów: Koraw Dorota Koczub.
- Berny, J., Leśniewski, M., Górski, P. (2012) *Motywacja w systemie zarządzania zasobami ludzkimi. Analiza teoretyczna problemu*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach”, nr 92.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). *Rozpoznawanie potencjału oraz wzmocnienia i ograniczenia rozwoju zdolności dzieci w narracjach rodziców*. Warszawa: Wyd. APS.
- Snel, E. (2015). *Uważność i spokój żabki. Ćwiczenia uważności dla dzieci... i ich rodziców*. Warszawa: CoJaNaTo.
- Świątkiewicz-Siklucka, D. (2013). *Chcieć znaczy móc? O motywacji, inteligencji i innych wybranych czynnikach wpływających na sukces w nauce języków obcych (i nie tylko)*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis” 154. „Studia Russologica”, nr 6, s. 177–189.
<https://logopedarybka.pl/wspolpraca-z-rodzicami/> (dostęp 20 IV 2021).
- <https://portal.librus.pl/szkola/artykuly/jak-rozmawiac-z-rodzicami-o-motywowaniu-dzieci> (dostęp 28 IV 2021).
- Schaedel, B., Deslandes, R., Eshet Y. *Ustawodawstwo w zakresie oświaty i motywacja rodziców do zaangażowania w edukację. Analiza porównawcza Izraela i Quebecu w Kanadzie*, <https://www.npseo.pl/data/various/> (dostęp 28 IV 2021). [data publikacji?]